

З 1991 року Україна відродила демократичну правову державність. Конституція України 1996 р. забезпечує усі права і свободи громадянам. Знаючи про становище українців в СРСР, ми більш цінуємо демократичні надбання сучасної України, розуміємо важливість боротьби проти російського імперського зла.

Список використаних джерел та літератури

- 1.Сборник Население СССР (Численность, состав и движение населения). 1973 [Архівовано 18 квітня 2021 у Wayback Machine], Москва, «Статистика», 1975.
- 2.Збірник законів та розпоряджень робітничо-селянського уряду України, 1937: Видавництво ЦВК УРСР "Радянське будівництво і право", 1938. Ч. 1. № 1-29 250с. URL:<http://irbis-nbuv.gov.ua/dlib/item/0001249> (дата звернення 22.07.2023)
- 3.Васильєв В. Україна в добу “Великого терору”: 1936–1938 роки/ З архівів ВУЧК-ГПУ-НКВД-КГБ. 2010. С. 370-373.
- 4.Кульчицький С.В. Проблема колективізації сільського господарства в сталінській «революції зверху». Проблеми Історії України: Факти, судження, пошуки. Міжвід. зб. наук. пр. / НАН України. Ін-т історії України. К., 2004. Вип. 12. С. 21-69
- 5.Лисак В.Ф. Повсякденне життя українських селян у 1950-1960-х рр. (Історіографія проблеми). URL: <http://dspace.nbuv.gov.ua/bitstream/handle/123456789/54674/23-Lisak.pdf?sequence=1> (дата звернення: 30.09.2023)
- 6.Письмо Дышлогого А.Т. (село Котлярово Октябрьского района Николаевской области) к Мусиенко Л. С (город Белая Церковь), 15 февраля 1992 г.
- 7.Справка №388 Шевченко Василю Панасовичу, 1895 р.н., про місце проживання. Видана на відрядження на лікування до м.Києва (20 серпня 1946 р.). 1 арк. Родинний архів Мусієнків.
8. Стаття з газети «Рідне Прибужжя» за 16 та 19 січня 1992 року «Убивали. И не по шестнадцать...»
9. Тимчасове посвідчення видане Богуславським районом Київської області №12/23. Шевченко Галина Василівна. (10 сентября 1948 г.)

УДК 94:323.12]:329.21

Михайло ЖОЛОБ
(м. Київ)

Чорносотенний антисемітський наратив на сторінках особової справи репресованого НКВС Ш. С. Яблочника

На основі мікроісторичного підходу до аналізу подій, на прикладі матеріалів справи репресованого співробітниками НКВС у 1938 р. Ш. Е. Яблочника показано особливості успадкування антисемітських упереджень прихильників самодержавної влади Російської імперії співробітниками карально-репресивних органів СРСР.

Ключові слова: антисемітизм, репресії, НКВС, Україна.

Постановка проблеми. З метою дестабілізації світового порядку наразі рашистський режим вдається до пропагандистських випадів проти єврейського населення Ізраїлю, а також намагається посіяти антисемітські настрої в Україні. Факт просування відповідних наративів вказує на те, що сучасна російська влада є ідейною спадкоємицею політичних режимів Російської імперії та СРСР, які плекали серед населення ненависть до євреїв. Тож, сучасні події актуалізують потребу звернення до проблеми використання прибічниками сталінського ладу антисемітських ідей для зміцнення свого становища.

Мета розвідки – вдаючись до мікроісторичного аналізу подій, на прикладі матеріалів справи репресованого співробітниками НКВС у 1938 р. Ш. Е. Яблочникова показати особливості успадкування антисемітських упереджень прихильників самодержавної влади Російської імперії співробітниками карально-репресивних органів СРСР.

Історіографія. Для обґрунтування визначеного у меті твердження нам стали в нагоді матеріали публікації А. Давидюка.

Виклад основного матеріалу дослідження. Під час Великого терору репресій зазнали окремі представники єврейської спільноти України, яких сталінський режим звинувачував в участі у сіоністських організаціях, зокрема в Гехолуці. Керівником надуманої антирадянської організації правого Гехолуца вінницькі співробітники НКВС обрали Шльому Ельовича Яблочника – викладача фізики Вінницького педагогічного інституту. 5 лютого 1938 р. Ш. Яблочник змушений був підписати протокол допиту, підготовлений слідчими на 45 сторінках машинопису.

Ш. Е. Яблочник вимушено обмовляв себе у тому, що, будучи керівником осередку сіоністської організації Гехолуц, для єврейської молоді Красилова проводив заняття з вивчення давньоєврейської мови [2, с. 847]. Ще однією «провиною» цієї особи стало те, що Ш. Е. Яблочник нібито брав участь в інформуванні закордонних представництв Гехолуца про незадовільне економічне становище євреїв СРСР [2, с. 848]. Під тиском слідчих Ш. Е. Яблочник вигадав функціонування на Поділлі розгалуженої мережі сіоністських осередків, кожен з яких налічував від 10 до 30 членів та керувався спеціально підготовленим інструктором. У Вінниці нібито існували дві конспіративні квартири і така ж кількість квартир поштового зв'язку, діяла нелегальна друкарня, яка множила листівки, що закликали євреїв до розгортання боротьби проти радянської влади шляхом підтримки сіоністського руху та активної участі в ньому.

Показовим видається «зінання» Ш. Е. Яблочника в участі у нараді сіоністів на «російському кладовищі» у Вінниці [2, с. 847-848]. Ця одіозна вигадка свідчить про обізнаність слідчих із наклепницькою інформацією, що містили так звані «Протоколи сіонських мудреців», – сфальсифікована співробітниками царської таємної поліції антисемітська книга, яка розповсюджувалася чорносотенцями під час демократичної революції 1905 – 1907 рр. у Російській імперії. «Протоколи» мали перенести відповідальність за політичні й соціальні проблеми, які існували всередині імперії, на місцеві єврейські громади, посіяти у суспільстві вороже ставлення щодо їх членів та дискредитувати єврейський національний рух [4]. Насправді «Протоколи» були створені на основі одного із розділів роману Дж. Реткліффа «До Седану!» [3], який називався «Єврейський цвинтар у Празі та рада

представників 12 колін Ізраїлевих». Цей розділ було перероблено у промову «Рабина про гоїв», яка нібито прозвучала під час таємної зустрічі засновників сіоністського руху на празькому цвинтарі у 1897 р. [1, с. 28]. Ідеї модерного антисемітизму, активними популяризаторами яких напередодні розпаду Російської імперії були віддані захисники «віри, царя і вітчизни», ще довго після повалення самодержавства продовжували визначати негативне суспільне ставлення до євреїв. Таким чином, слідчі, проводячи паралель між «подією на празькому цвинтарі» і «дійством на російському цвинтарі у Вінниці», сподівалися викликати у гіпотетичного читача матеріалів «зізнання» обурливі емоції. Парадоксально, що створенню негативного образу притягненого до кримінальної відповідальності Ш. Е Яблочника мала послугувати апеляція саме до того стереотипу сприйняття особи єврейської національності, який офіційно засуджувався більшовицькою владою.

Висновки. Вдавшись до аналізу матеріалів особової справи безпідставно звинуваченого співробітниками НКВС викладача фізики Вінницького педагогічного інституту Ш. Е. Яблочника у належності до сіоністської партії, нам вдалося встановити факт запозичення співробітниками карально-репресивних органів дещо спотворених антисемітських наративів, що напередодні відомих подій 1917 р. циркулювали в середовищі прихильників російського самодержавства. Це свідчить, що репрезентована більшовиками влада, навіть попри нещадну критику царського режиму та наявність всередині комуністичної партії значної кількості членів єврейської національності, все ж успадкувала негативне ставлення прихильників самодержавства до євреїв.

Список використаних джерел та літератури

1. Бурцев В. Л. «Протоколы сионских мудрецов». Доказанный подлог. Москва: Директ-Медиа, 2014. 153 с.
2. Давидюк А. Вінницький «Гехолуц»: міфи і реальність. Реабілітовані історією: У двадцяти семи томах. Вінницька область. Кн. 1. Вінниця: ДП «ДКФ», 2006. С. 839-853.
3. До Седана! Роман сэра Джона Редклиффа [Герман Гёдше], 1871. URL: <http://varshavskycollection.com/collection/lib-0646-2015/>
4. Протоколи сіонських мудреців. URL: http://uk.wikipedia.org/wiki/Протоколи_сіонських_мудреців

УДК 94:233(477.51-21)«1928»

Андрій БОРОВСЬКИЙ
(м. Київ)

Боротьба сталінського режиму з релігією в Україні: на прикладі закриття синагог Ніжина у 1928 році

На прикладі закриття радянською владою п'яти синагог у Ніжині, що відбулося у 1928 році, показано особливості боротьби сталінського режиму з релігійним життям населення України.